

AZ ÁRUFORGALMI STATISZTIKA.

Ritka dolog napjainkban, hogy egyszerü közgazdasági kérdés és törvényen alapuló kormányintézkedés akkora érdekeltséget keltett volna Lajtán innen és túl, mint az *áruforgalmi statisztikáról* szóló törvény és a foganatosítása iránt intézkedő ministeri rendelet.

Mig a kérdés csak előkészületi stádiumban vala, Magyarországon egyes szállító vállalatok és kereskedelmi körök szólaltak volt föl ellene; amazok munkával való tulságos megterheltetést, emezek újabb megadóztatást és a kereskedelmi forgalomnak megakasztását látván a készülő intézkedésben. De mig magyar részről, alkotmányos országhoz illően, minden ellenmondás megszűnt, mihelyt a tervezett javaslat törvénynyé vált és legfeljebb aggályok nyilvánultak minél halkabban egyes magánkörökben; a szomszéd Austriában, teljesen ignorálván azt, hogy Magyarországnak önálló s megtámadhatlan törvényhozási joga van, a kormány végrehajtó intézkedését támadták volt meg, meetingeket tartottak, petitiókat fogalmaztak s oly izgalom keletkezett, hogy a világ már-már el akarta hinni, mintha itt csakugyan valami flagrans jogsérelem forog vala szóban.

Mint egyébiránt remélhető volt, e mesterségesen szított agitatio szomszédainknál is mihamarább le lohadt, és ismét békésen élünk meg az iparos és kereskedelmi érdekeit féltett Austriával. Mégis eléggé érdekes helyzetet teremtett volt a kérdés, hogy vele itt annál is inkább tüzetesebben foglalkozzunk, minthogy jelenleg már némi eredményekre is rámutathatunk.

Az érdeklődést nem fogja csökkenteni, ha a kérdésnek történelmi fejlődését is megtekintjük.

Midőn az Austria és Magyarország között ősidőktől fogva fenállott volt vámsorompó 1850-ben az absolut kormány által eltöröltetett, hazánknak önálló kormánya sem létezett és a szent István korona országai az akkori osztrák birodalomnak csak oly provin-

ezüjáját képezték, akár Stajeroszág, Galiczia vagy Bukovina. Az egységes vámterület, mely ily uton a politikai viszonyokat tekintve, ugy szolván, természetsszerűleg keletkezett, nem is volt Magyarországra nézve káros; sőt tagadhatatlan, hogy közgazdaságilag hazánk ez idő alatt erősen fejlődött. Ha nem is ez ország iránti gyöngéd szeretetből, hanem, hogy a közterhek viselésében ez is kapja ki osztályrészét, ekkor nyertünk többféle kulturintézményt. Akkor készült a földadóprovisorium az ugynevezett ideiglenes kataszter, mely első nyujtott némi felvilágosítást földterületünk mivelési ágairól; akkortájt vitetett keresztül az urbéri váltság; épültek nagyobb szabásban, kő- és vasutak, szóval az osztrák kormány otthonosan rendezkedett be új provinciájában, mint tette egy századdal előbb Bukovinával és készül tenni ujabban, minsegélyünkkel, Boszniában. Senki sem tagadhatja, hogy mellözve a politikai ellenszenv akkori teljes jogosultságát, ezek civilisatorius intézkedések voltak, melyek, igaz, hogy a magunk pénzén és gyakran rovásunkra, de mégis az országnak is érdekében történtek és Magyarországnak ekkor — gazdaságilag legalább — nem is igen volt rosszabb dolga bármely osztrák tartománynál.

De az idők keréke forgott, nagy események a volt osztrák birodalmat austriai-magyar monarchiává változtatták és Magyarország, visszahódítván elévülhetetlen állami jogait, 1867-ben visszanyerte önálló felelős kormányát is.

A kibékülés első hónapjaiban megkötötték, mint két független és önállóan intézkedő állam között az osztrák-magyar kereskedelmi és vámszövetség a közös vámterület alapján. E szövetség az akkor szabadelvű kereskedelem-politikai irányban haladó Austriával kötötték, s mint az 1867. XVI. törv. cikk lön a magyar corpus jurisba iktatva.

Egységes vámterületen álltunk tehát Austriával és kereskedelmi forgalmunk ismeretét azon közös kimutatásokból voltunk kénytelenek meríteni, melyek a vámhivatalok kimutatásai alapján készülnek, és a melyek „Handels-Ausweise der oest. ung. Monarchie“ czime alatt látnak évenként napvilágot. E kimutatások kitünő, nagy gonddal szerkesztett munka és semmivel sem állnak hátrább a művelt külföld bármily — hasonló ézelnak szolgáló — statisztikai művénél.

Mennyire vehetjük mi hasznukat, de mennyire vehetik hasz-

nát maguk az osztrákok is, arról lesz szerencsém alább megemlékezni.

Itt csupán röviden emlitem meg, hogy Magyarországon csakhamar beláttuk, hogy belőlök a magyar kereskedelem forgalmát nem tanulmányozhatjuk, hogy magyar kereskedelmi politikához belőle adatokat nem merithetünk.

*Korizmic*s László, hazánkfiáé az érdem, hogy az 1867-bén szervezett országos statisztikai tanács egyik legelső ülésében e tényre rámutatott, minek következtében elhatározott, hogy a statisztikai hivatal, akkor még a kereskedelmi ministeriumnak egyik szerény ügyosztálya, a *szállító vállalatok áruforgalmi kimutatásai* alapján igyekezzék anyagot gyűjteni és a hazai áruforgalomról Austriával és a külfölddel némi ismereteket közzétenni.

Ez megtörtént és 1868-tól 1874-ig meg is jelent a statisztikai hivatal kiadásában évről-évre egy füzet, mely Magyarország behozatalát és kivitelét az egyes szállító vállalatok és a fontosabb áruk és értékek szerint kitüntette.

Hogy az ebbeli kimutatások tökéletesek nem lehettek, az természetesnek fog látszani, ha elgondoljuk, hogy szállító vállalataink az árulajstromokra nézve nem fogadtak el egységes nomenklaturát, hogy egyik 120, más 60, más épen csak 40 árúnemet mutatott ki, hogy gyakran legkülönbözőbb áruk egy *collectiv* czim alá voltak foglalva, minélfogva az értékkszámítás majdnem lehetetlenné vált és számtalan — bár minutiosus lelkiismeretességgel készült, mégis csak — *combinativ* számításokra kényszerítette a hivatalt.

De, még e tökéletlen alapon is, némi képét hazai forgalmunknak, mégis csak nyertük. A számok megdöbbentők valának; kitesztelt belőlük, mennyivel adózunk mi évről-évre iparcikkokban a külföldnek (Austriát is ide kellvén sorozni, mert megkülönböztetni az ő áruit, a rendelkezésre álló elégetlen eszközök mellett nem lehetett) s mennyire nem vagyunk képesek ezt saját nyers és ennélfogva értéktelenebb termelésünkkel megfizetni.

Az akkori politikai és társadalmi ellenzék föl is kapta a kérdést, és e számok alapján indult meg a 70-es évek elején, — mikor a vámszövetségre nézve öt évi fenállása után a felmondhatóság bekövetkezett — az országos magyar iparegyesületben az önálló vámterület melletti agitáció. — Az e fölött keletkezett nagy vita folytán, mely később az országgyűlésbe is átvitetett a számok megbízható-

sága is megtámadtatott s be kellett ismernünk, hogy ellenőrzésükre kellő eszközökkel nem rendelkezünk. Nem vállalhatván felelősséget a számokért, melyeknek oly vitalis kérdésnél, minő az Austriával kötendő új vámszövetség, ekkora fontosság tulajdonított: beszüntettem a további adatgyűjtést és közlést, míg határozott kormányi vagy — a mi még czélszerűbbnek látszott — törvényhozási intézkedés ez irányban nem fog rendelkezni.

Ekkor következtek be az újabb tárgyalások Austriával a lejárt vámszövetség újra megkötése iránt. A tárgyaló felek magyar részről épügy, mint a magyar törvényhozás, elég fájdalmasan érezték a megbízható statisztikai anyagnak teljes hiányát s így a kereskedelmi minister fölhivatott a ház által, gondoskodjék róla, hogy a magyar áruforgalomról megbízható adatokat szerezzen be. Vajjon Austriában is érezték-e a tárgyalások statisztikai alapjának hiányát? Nem tudom, a Bécsben folyt értekezletek után ítélve, aligha! Egyébiránt erre amugy is visszatérek.

Most a tárgy történelmi fejtegetését nem akarván megszakítani, csak annyit jegyzek meg, hogy a magyar áruforgalmi statisztika mikénti szervezése és a szükséges adatok mikénti gyűjtése iránt, a statisztikai hivatal bizatott meg a kereskedelmi minister ur által megfelelő tervnek készítésére. A tervezet bemutatattván, azt a minister ur, egy a nagyobb szállító vállalatok és a kereskedelmi kamara, valamint a kereskedelmi és közlekedési ministeriumok képviselőiből alakult nagy enquête elé terjesztette.

Ez értekezleten sok nehézség merült föl. A statisztikai hivatal eredeti terve szerint ugyanis, mind a szállító vállalatok, mind a kereskedelmi világ megkimélése végett a vasutaknál különben is használatban levő, több példányban kiállított *rovatlapok* lettek volna használandók. A tárgyalás folytán azonban kitünt, hogy e rovatlapok az áruknak leginkább csak az egyik rovatról a másokra való átmenetének kitüntetésére használtatván, nem mutatják ki az eredeti feladás állomását. De még ha e bajon lehetett volna is segíteni, fölmerült a másik nehézség, hogy t. i. e rovatlapok több példányban, mint jelenleg, technikai nehézségek miatt ki nem állíthatók, a létezőknek pedig épügy, mint a szállító leveleknek meghatározott rendeltetésök van, minélfogva az okmányok egyike sem szolgáltatható át statisztikai célokra.

Az is szóba került, hogy a szállító vállalatok maguk mutas-

sák ki, megállapítandó egységes árulajstrom szerint, a behozott és kivitt árukat; de ez ellen unisono tiltakoztak, kimutatván mekkora munka- és személyzet-szaporitással járna ez rájuk nézve s mennyire ellenkezik a szaporított nomenklatura saját irányukkal, mely a szállított áruknak minél kevesebb osztályba való sorozását kívánja. Ezt egyébiránt a statisztikai hivatal sem fogadhatta volna el, mert általa csak oda jutott volna, a hol 1874-ben megszüntette ebbeli működését az okon, hogy semmiféle ellenőrzési eszközzel nem rendelkezik arra nézve, hogy a közlendő adatok iránt a felelősséget elvállalhasa.

A megbízható kimutatások alapföltétele ugyanis az, hogy az *ősananyag*, vagyis valamennyi szállított tétel után egy-egy okmány kerüljön a statisztikai hivatal kezébe, melyből azután fel- és leadási állomások, vagyis behozatal és kivitel, és a különféle árunemek szerint szerkeszthesse a kimutatásokat. Miután sem a rovatlap, sem a szállító-levél e célra használható nem volt, új okmány teremtését kellett kontemplálni s így keletkezett a *nyilatkozat* űrlapja.

Felmerült azonban még egy másik nehézség is, s ez a költség kérdése volt. Bárha teljes ismeretünk a fölmerülő anyagra nézve nem volt, mégis több hozzávető számítás alapján kiderült, hogy körülbelől 6—8 millió tétel, vagyis egyes szállítás az, mely Magyarország határain át évenként kivetetik vagy behozatik. Világos, hogy e tetemes anyagnak olyképen való feldolgozásához, hogy egy-egy hónapnak tételei a következő hónapban fel is dolgoztassanak, oly hivatalos apparátus kell, mely évenként legalább 60—80,000 frtba kerül. Hogy a törvényhozás ennyivel szaporítsa a statisztikai hivatal évi budgettjét, arra kilátás nem volt. De méltányosnak is látszott, hogy a ki közvetlenül hasznát veszi az intézmények, t. i. a magyar kereskedelem, ennek terheit is fedezze. Ezt annál inkább el lehetett várni, mert más államokban régóta létezik ugynevezett *statisztikai illeték* („droit de statistique“), mely, hogy csak egy példát említek, Franciaországban, 5 centime alapján, évenként 5—8 millió frankot jövedelmez az államnak.

Más országokban, nevezetesen Németországban, ez illeték szintén létezik; de ott az áru vagy szállitmány minősége szerint más meg más, s 5 és 20 fillér között változik. Magyarországra nézve csak egységes tétel határozottat meg, mely 2 krban lévén meg-

állapítva, ugyanily értékű bélyeges őrleapok használata által vol behozandó. Eleinte a kihallgatott kereskedők, mig a célba vett illeték nagyságát nem ismerték, aggodva nyilatkoztak a kereskedelemre netalán súlyosodó újabb teherről; de megtudván, hogy akár egész wagonnal is szállítandó egynemű áruért csak 2 kr. fizetendő, ebben teljesen megnyugodtak s az enquête megállapodásai, mondhatni, egyhangulag hozattak.

Ily alapon készült a törvényjavaslat, mely m. é. márczius hó 24-én, ő Felsége által szentesítettén, mint az 1881. XIII. törv. czikk azon év május 1-én lépett életbe.

Üzleti közönségünk belenyugodott a törvénybe és az általa elrendelt csekély terheltetést számba sem vette, szeme előtt tartvau ama fontosabb közgazdasági érdekeket, melyeknek e törvény szolgálui hivatva van. Csak legújabb időben támadtak némi aggályai, a törvény végrehajtását szabályozó ministeri rendelet s a hozzákapcsolt árulajstrom láttára, azon nehézségekre nézve, melyekkel a nyilatkozat megfelelő rovatainak őszinte és lelkiismeretes betöltése netalán járhatna. A nyolcz hónapi gyakorlat azonban ez aggodalmakat is megszüntette s a gépezet most minden irányban kielégítőleg működik.

De szükséges is volt e kérdésnek törvény által való gyakorlati megvédése, mert — és itt vissza kell térnem a bevezetésben állítottakra, de a mondottakat igazolni akarom is — egész eddigi osztrák-magyar áruforgalmi statisztikánk egy nagy fictio volt, melynek számaiból sem Magyarország, sem Austria nem okulhattak. Hogy mi nem okulhattunk belőlök, az talán bizonyításra sem szorul, mert hiszen az egész mozgalom, mely Magyarországon ez irányban megindult, a törvény s az ennek fogatosítására kiadott kormányrendelet ennek legfényesebb tanubizonysága.

De Austriában sem okulhattak e statisztikán, mert számai nem voltak az osztrák kereskedelem tényei, mint nem voltak a magyaréi sem. Avagy mit bizonyítanak az oly számok, melyekre nézve, igaz, vissza kell nyomnom az 1868—1874-iki időközre, a mikor ugyanis még némi szerény magyar áruforgalmi statisztikával birtunk, de melyekre nézve csakis a legmegbízhatóbbak közül emelek ki néhányat.

Az egész osztrák-magyar monarchiában volt a buza

	behozatala	kivitele
1872-ben	2.389,000 vámmázsa	1.146,000 vámmázsa.
1873-ban	4.156,000 „	770,000 „

Ugyanekkor volt Magyarországon, ugyszólván semmi behozatal mellett a buza kivitel

1872-ben	4.215,000 vámmázsa.
1873-ban	3.020,000 „

Magyarország tehát 1872-ben már kétszer annyi buzát szállított kifelé, mint a mennyi az egész monarchia behozatalaként a kimutatásokban előfordul, és négyszer annyit, mint a monarchia kivitele tett; viszont 1873-ban Magyarország kivitele nem emelkedett a monarchia behozatalának nagyságáig; de ismét több, mint négyszeresen haladta meg egymaga a monarchia összes kivitelét.

Borban az egész monarchia a hivatalos kimutatás szerint

	behozott	kivitt
1872-ben	125,000 vámmázsát	256,000 vámmázsát
1873-ban	257,000 „	228,000 „

ellenben *Magyarország* tényleg

	behozott	kivitt
1872-ben	85,000 vámmázsát	1.496,000 vámmázsát
1873-ban	71,000 „	1.379,000 „

E számokra természetesen könnyű rámondani, hisz ugyis tudjuk, hogy a magyarországi nyers terményeknek egy része Austriában marad. Igaz, de ki veszi hasznát azon, hivatalos számok által konstatált ténynek, hogy a monarchia 1872-ben 1.240,000 vámmázsával, 1873-ban pedig 3.380,000 vámmázsával több buzát hozott be, mint kivitt, 1873-ban meg 30,000 vámmázsával több bort hozott be, mint a mennyit kivitt, mikor pedig, mint láttuk, csupán Magyarországnak 4 és 3 millió, borban pedig 1.300—1.400,000 vámmázsányi exporttöbblete volt.

Nem merem t. hallgatóimat sok szám felsorolásával untatni s azért még csak egyet emlitek meg, mely ezuttal nem a nyers terményekre, hanem fontos iparczikkre vonatkozik. *Gyapjuáruban* például a monarchia behozatala 1873-ban 74,000, kivitele 73,000 vámmázsa volt, tehát ugynevezett kereskedelmi mérlege 1000 vámmázsával passiv volt. Ugyan ez időben Magyarország egymaga behozott gyapjuáruban 153,000 vámmázsát s kivitt 29,000-et, tehát

behozatali többlete volt 124,000 vámmázsa. Vajjon hová lett hát csak Brünn- és környékének posztó-ipara a hivatalos vánkimutatókból, melynek pedig termékeit csak ismerjük e hazában is? És Magyarország vajjon honnan szerezte ama 153,000 vámmázsa gyapjuárut, mikor a monarchia határain csak 74,000 jött be?

Ime a számok, melyeknek fentartásáért Bécsben oly annyira lelkesednek, és a statisztikai anyag, melylyel ők teljesen be akarják érni, és csak Magyarország nem nyugszik meg bennök; mert a nemzet öntudatára ébredt annak, hogy gazdasági megerősödésre törekednie, ez érdekeket minden loyalis fegyverrel védenie kell, s hogy ezt megtehesse, tisztán kell látni kormányának és nemzetnek egyaránt. E tisztán látásnak egyik első föltétele, hogy kereskedelmi forgalmunkat ismerjük, s ennek alapján ipar- és gazdasági érdekeinket szemmel tarthassuk.

Még a hol egyedül volna jogosultságuk a közös vámvonal mentén nyert számoknak, ott t. i. mikor a monarchia két kormánya, kölcsönös megegyezéssel, közös actióra készül a külföld irányában, még ott is cserben hagytak.

Hogy t. i. az együttes vámterület kimutatásai e tekintetben nem támogattak, az fájdalom világossá vált legujabban is a Németországgal folytatott vámtárgyalásoknál. Lisztünk, borunk, szőlőnk exportja megnehezült a nélkül, hogy compensatióul csak valamit is nyertünk volna.

Hangosabban szóló adatokra volt tehát szükségünk, melyekre okmányokként hivatkozhattunk, kimutatva belőle, melyek a mi valódi anyagi érdekeink s miként kell azok ápolásáról gondoskodnunk. Az osztrákok pedig, ha loyalisak akarnak lenni, legjobban cselekednének, ha velünk karöltve járnának el a helyzet földérsítésére és igazságos rendezésére irányzott törekvésünkben.

Karöltve járva el, nemcsak a nagy közlekedési vállalatok szállitmányai, hanem a postaforgalom, sőt a határszéli árucseré adatai is meg volnának szereshetők. Így nyernénk mindketten tiszta alapot, melyen az alkudozás az enyém és tied között a kétszer kettő = négy alkalmazásával nem csak meginditható, de igazságosan fogatositható is volna.

Egy ország sem hanyagolhatja el büntetlenül anyagi érdekeit. Magyarországon számos jel arra mutat, hogy termelő erőnk, ha nem is hanyatlott még, de korán sem fokozódott megfelelő arány-

ban szomszédainkkal. Az egyoldalú termelés hátrányos következményei mindinkább éreztetik magukat, s az országszerte felhangzó óhaj a hazai ipar megteremtése s megerősítése után nem holmi jelző értelmetlen ismétlése, hanem a nemzet kebeléből kitörő segélykiáltás, melyet a szükség élénk érzete keltet.

E szükségérzetnek szüleménye a szóban levő törvény is, háztartásunk jövő berendezésének egyik alapját megvetni van hivatva a magyar áruforgalmi statisztika.

A tényleges állapot s az ügy történelmi fejlődésének e rövid vázolata után, tekintsük immár az eredményeket.

Az áruforgalmi statisztikáról szóló 1881. XIII. törv. cikk nehéz probléma megoldását bízta az országos statisztikai hivatalra.

A mit más államokban a zárt és teljesen körülhatárolt vámterület mellett a vámhivatalok havi és évi kimutatásai nyújtanak, azt Magyarországnak, nyílt határok mellett, az áruforgalmának legnagyobb részét közvetítő szállító vállalatok (vasut és gőzhajózás) közbejárása mellett magának a szállító közönségnek t. i. a kereskedőknek kimutatásai alapján kell összeállítani.

Ebből önként következik, hogy a nyers anyag se teljes, se tökéletes nem lehet. Hiányzik ugyanis belőle nemcsak azon összes forgalom, mely nem vasuton vagy hajón szállittatik, bár ez csekélyebb fontosságú és inkább csak határforgalomnak nevezhető; de hiányzik azon rész is, mely a posta által közvetített s a mely mióta a posta 5 kilogrammos küldeményeket elfogad, egyre növekszik s épen kis térfogatu, de annál nagyobb értéket képviselő tárgyakra terjed. Ezen postai áruforgalom a behozatalban évenkénti átlagban 2-2 millióra, kivételben 650 ezerre terjed.

E hiányokat és hézagokat szem előtt kell tartani, hogy az áruforgalmi statisztika belbecsét egészen és önánítás nélkül megítélhessük. De midőn ezt őszintén kinyilatkoztatjuk, viszont nem vontunk le semmit valódi belbecséből, mely — minél szigorubbak vagyunk ítéletünkben — annál inkább méltányolható arra nézve, a mit helyeset és teljeset nyújt.

És e tekintetben csakugyan meg lehetünk elégedve azon adatokkal, melyeket az 1881-diki év második feléből, vagyis a július—december havi időközből nyertünk.

Az adatokat — a fiumei tengerészeti hatóságot is beleszámítva — 17 szállító vállalat szolgáltatta még pedig következő havi összegekben:

Vasutak és gőzhajók	B e h o z a t a l						K i v i t e l							
	július	augusztus	szeptember	október	november	december	összesen	július	augusztus	szeptember	október	november	december	összesen
Alföld-fiumei vasút . . .	1,425	1,682	2,084	2,162	2,187	1,907	11,447	509	707	668	653	684	741	3,962
Arad-kőrösvölgyi v. . .	53	58	82	92	99	79	463	77	59	81	79	101	129	526
Déli v.	19,265	19,742	22,001	22,915	18,063	18,707	120,693	12,244	15,164	17,696	14,705	16,690	13,145	89,664
Szamosvölgyi v.	—	—	—	201	187	203	599	—	—	2	11	11	9	33
Első erdélyi v.	605	753	1,067	968	839	741	4,973	144	161	196	225	296	256	1,278
I. magy. gúcsországi v. . .	194	202	374	242	298	333	1,643	227	301	307	266	341	1,333	2,775
Győr-sopron-ebenfurti v. . .	397	982	1,435	876	1,018	750	5,658	1,617	1,916	1,932	1,492	1,124	283	8,364
Kassa-oderbergi v.	2,662	2,921	3,875	3,253	3,247	2,946	18,904	2,473	2,369	2,152	2,410	2,730	2,722	14,856
M. állami v.	15,823	18,141	26,392	23,396	20,121	19,657	123,535	6,216	8,457	9,167	10,132	9,619	7,610	51,201
M. éjszak-keleti v.	1,079	1,493	1,521	1,629	1,457	1,400	8,579	1,354	1,470	1,087	1,266	1,360	1,516	8,053
M. nyugati v.	2,472	2,968	3,462	3,162	2,758	2,316	17,338	884	1,284	1,628	1,436	1,326	1,457	8,015
Mohács-pécs-barcsi v. . . .	1,658	1,965	2,430	2,155	2,021	1,931	12,160	1,105	1,184	1,068	988	1,002	919	6,259
Osztrák állami v.	19,682	23,288	27,301	27,083	27,034	24,560	148,948	16,638	21,144	28,367	25,538	20,306	18,777	130,770
Duna-gőzh. társulat	12,207	13,117	14,372	13,618	10,241	6,249	69,804	5,633	5,941	6,735	7,192	6,096	2,662	34,258
Pancsovai gőzh. társ.	—	—	—	—	14	—	14	213	37	89	111	82	—	532
Győri gőzh. társ.	—	—	—	—	—	9	9	—	—	—	665	146	33	844
Tengeri hatóság Fiume	—	—	—	—	2,418	2,133	4,551	—	—	—	—	4,478	3,183	7,661
Összesen	77,724	87,315	106,404	101,752	92,002	84,121	549,318	49,334	60,193	71,175	67,169	66,392	54,768	369,031

Ebből látni való, hogy mind a behozatal, mind a kivitel szeptember havában kulminál, utána legerősebb még október havában, de azontul az év végéig hanyatlík.

Azt is látni azontul, hogy mely forgalmi és szállító vállalatok azok, melyek külforgalmunkat leginkább közvetítik, mint ez a következő összeállításból kitünik :

Az összes forgalomból esik

	a behozatalnál	a kivitelnél	összesen
Az alföld-fiumei vasutra	2·09%	1·07%	1·67%
Az arad-körösvölgyi vasutra	0·09 „	0·15 „	0·10 „
A déli „	21·97 „	24·29 „	22·98 „
A szamosvölgyi „	0·11 „	0·00 „	0·06 „
Az első erdélyi „	0·90 „	0·35 „	0·68 „
Az első magyar-gácsországi vasutra	0·30 „	0·75 „	0·48 „
A győr-sopron-ebenfurti „	1·03 „	2·27 „	1·52 „
A kassa-oderbergi vasutra	3·44 „	4·00 „	3·67 „
A magyar állami „	22·49 „	13·88 „	19·02 „
A m. éjszak-keleti „	1·56 „	2·18 „	1·81 „
A m. nyugati „	3·16 „	2·17 „	2·76 „
A mohács-pécs-barcsi vasutra	2·21 „	1·70 „	2·00 „
Az osztrák-állami „	27·11 „	35·44 „	30·45 „
A Duna-gőzhajózási társulatra	12·71 „	9·28 „	11·33 „
A pancsovai gőzhajózási társulatra	0·00 „	0·15 „	0·05 „
A győri „	0·00 „	0·23 „	0·09 „
A fiumei tengerészeti hatóságra	0·83 „	2·09 „	1·33 „

Míg tehát az osztrák államvasut összes külforgalmunknak közel egy harmadrészét (a kivitelben épen 35·44%-át) közvetíti, s a déli vasuttal együtt kivitelünknek több mint felét szállítja : egész külkereskedésünkben tényleg csak e kettő, továbbá a magyar állami vasut és a Duna-gőzhajózási társulat szerepelnek kiválóbban, melyek együttvéve annak több, mint 4 ötödét, vagyis 83·78%-át közvetítik.

Ezen közel egy millió (918,349) nyilatkozaton bejelentett áru az osztrák-magyar vámlajstrom 19 főosztályu s azonbelül 437 árunem csoportosítatván, képezi az anyagot, melyből külkereskedelmünknek hosszú idő óta, először nyerjük némi áttekintő képét.

Igaz hogy az árunyilatkozatkor az illető vasuti vagy hajózási állomás van megjelezve, a honnan az behozatott vagy a hová szállított s így azt vélhetnők, hogy e körülményből az áruk provenienciájára és rendeltetésére is lehetne következtetést vonni s így kereskedelmünk irányát is megítélhetni. De e föltevés téves, mert összes kereskedelmünkkel elannyira Austria közvitetéséhez szoktunk, hogy összes forgalmunk jó két harmada oda gravitál, utána csak Németország szerepel még átlag 12°/-kal, a többi állam alig esik latba, mint azt a következő táblázat mutatja.

	Behozatal métermázsa	Kivitel métermázsa	Összesen métermázsa
Ausztria	4.060,088 = 67·93 %	9.182,700 = 66·88 %	13.242,788 = 67·20 %
Német- ország	538,787 = 9·01 „	1.816,050 = 13·23 „	2.354,837 = 11·95 „
Svajcz	2,400 = 0·05 „	306,520 = 2·23 „	308,920 = 1·57 „
Olaszország	80,389 = 1·35 „	447,786 = 3·26 „	528,175 = 2·68 „
Francia- ország	1,077 = 0·02 „	828,350 = 6·03 „	829,427 = 4·21 „
Belgium- Holland	2,700 = 0·04 „	84,017 = 0·61 „	86,717 = 0·44 „
Nagy- Britania	57,034 = 0·96 „	237,831 = 1·73 „	294,865 = 1·50 „
Oroszország	8,436 = 0·14 „	38,098 = 0·28 „	46,534 = 0·24 „
Bosznia- Herzegovina	10,671 = 0·18 „	58,385 = 0·43 „	69,056 = 0·35 „
Románia	884,235 = 14·79 „	352,349 = 2·57 „	1.236,584 = 6·27 „
Szerbia	122,588 = 2·06 „	169,513 = 1·24 „	292,101 = 1·49 „
Balkán- félsziget	48,737 = 0·81 „	175,976 = 1·28 „	224,713 = 1·13 „
Más álla- mok	159,707 = 2·67 „	31,650 = 0·23 „	191,357 = 0·97 „
Összesen	5.976,849 mm.	13.729,225 mm.	19.706,074 mm.

Közelebbről tekintve a táblázatot az is kiderül, hogy a behozatal és kivitel az egyes államokkal szemben nem egyformán mutatkozik. A nyugati államokba *kivitelünk* erősebb, a keleti és al-dunai tartományokból a behozatal nagyobb. Igaz, hogy egyelőre az áruk csak súlyuk szerint szerepelnek, értékek még nem jöven tekintetbe, s így meg nem ítéhető egyes országokkal szemben mennyiben kompenzálja vagy nem, a kivitel a behozatalt? De tény, hogy a Romániából behozott áruk tömege például 6-szor akkora,

mint az oda kivitt áruké, szerbiánál is a behozott áruk az összes behozatalnak 2·06%-át, a kivitelnek csak 1·24%-át képezik.

Ha az egyes országokból hozott vagy oda bevitt áruk *értékét* is tekintjük egészen más kép alakul. Meg kell ugyan máris jegyeznünk, hogy az áruk értéke később tetemes rektifikációnak lesz alávetve; de az csak az egész behozatalra s kivitelre nézve lesz kiszámítható, az egyes országokkal való forgalomban nem volt keresztül vihető. Ezért itt csak a bejelentett érték szerepel. Tekintve azonban, hogy áruk súlyának és értékének bejelentése egy és ugyanazon rendszer szerint eszközöltetett, az alábbi táblázat is, mint az egyes országokkal folytatott kereskedésünknek megközelítő képe elfogadható.

	A behozott a kivitt		Tehát a behozatal	
	árúk értéke o. é. frt.		több	kevesebb
Ausztria	114.585,403	129.209,039	—	14.623,636
Németország	11.261,564	31.655,658	—	20.394,094
Svájc	144,694	4.368,574	—	4.223,880
Olaszország	2.750,793	4.749,223	—	1.998,430
Franciaország	175,408	9.369,153	—	9.193,745
Belgium-Holland	142,077	1.212,348	—	1.070,271
Nagy-Britania	3.008,392	4.354,102	—	1.345,710
Oroszország	463,564	647,143	—	183,579
Bosznia-				
Herczegovina	293,033	1.313,053	—	1.020,020
Románia	7.909,865	3.918,206	3.991,659	—
Szerbia	6.342,881	3.803,827	2.539,054	—
Balkánfélsziget	688,303	2.132,969	—	1.444,666
Más államok	2.821,014	760,729	2.060,285	—
Összesen	150.586,991	197.494,024	—	46.907,033

Anélkül, hogy egyelőre e feltűnő nagy kiviteli többletnek elemzésébe bocsátkoznánk, annyit már is jelezhetni, hogy kereskedelmünk alapjelleget a nyers termények forgalma szolgáltatja. Ezekkel emelkedik kivitelünk oly nagyra a nyugati államokba; ezekben haladja meg a behozatal Romániából és Szerbiából, oda való kivitelünket. A dolog még világosabb lesz, ha azon árukat tekintjük, melyek az ország kereskedelmi forgalmának főbb tárgyait képezik.

Az árucsoport meg- nevezése	Behozatal	Kivitel	Behozatal	
	métermázsa		több	kevesebb
1. Gyarmatáru és déli gyümölcs	244,374	131,477	112,897	—
2. Dohány és dohánygyártmányok	23,770	206,202	—	182,432
3. Kerti és mezei termények	1.184,785	6.676,008	—	5.491,223
4. Állatok és állati termények	61,018	110,309	—	49,291
5. Zsiradékok és zsiros olajok	73,956	68,831	5,125	—
6. Italok és eledelek	131,686	603,634	—	471,948
7. Tüzelő-, építő- és műanyagok	2.255,906	4.418,926	—	2.163,020
8. Gyógyszer, illatszer, festő- és cserző-anyagok, mézgak és gyan-ták	513,996	221,941	292,055	—
9. Szövő- és kötő-anyagok és fonalak	58,811	97,676	—	38,865
10. Szőtt és kötött áruk, ruházatok és pipereáruk	237,276	31,205	206,071	—
11. Áruksörtéből, hán-csból, káka, kókuszrost, fű-, nád-, szilánk-, széknád, és szalmából, papir és papir-áruk	62,307	32,772	29,535	—
12. Kaucsuk és gutta-percha, viaszos vászon, bőr- és szűcsáruk	52,270	8,722	43,548	—
13. Fa-, csont-, üveg-, kő- és anyagáruk	259,466	89,448	170,018	—
14. Fémek és fémáruk	509,662	355,893	153,769	—
15. Kocsik, szánok és hajók	darab	darab	—	—
16. Mű- és hangszerek, gépek és apró áruk	63,010	14,618	48,392	—
17. Konyhasó, vegyészeti áruk, gyógy-, festő- és gyújtó-szerek	214,075	143,756	70,319	—
18. Irodalmi és műtár-gyak	4,977	1,390	3,587	—
19. Hulladékok	25,505	516,417	—	490,912
Összesen	5.976,850	13.729,225	—	7.752,375

Habár az árúk súlya egymagában nem eléggé jellemzi a forgalom minőségét, annyit mégis látni a közlött táblázatból, hogy az összes 7·7 milliónyi kiviteli többletet két árúcsoporthoz szolgáltatja t. i. a *mezei és kerti termények* (vagyis gabona és lisztek. 6—5·5 millió mmázsa) és a *tüzelő, építő és műanyagok* 2·1 millió mmázsa súlyban. A nagyobb értéket képviselő iparanyagok és ipartárgyaknál a behozatal szerepel túlnyomólag nagyobb összegekkel.

Hogy pedig e tekintetben helyesen megítélhessük áruforgalmi statistikánk eredményeit, ki kell jelenteni, hogy azon értékbevallás, mely az egyes *árunyilatkozatokon* foglaltatik, kielégítőnek el nem fogadható. És e tekintetben saját statistikánk merőben eltér azon eredményektől, melyeket másutt a vámlajstromok adatainak feldolgozásából merítenek.

Mert míg a vámlajstromokból készült áruforgalmi kimutatások a legtöbb államban igen pontosan kitüntetik e *behozott árúkat*, melyek nagy részére vám levén vetve, már azért is szigorúbban ellenőriztetnek: a *kivitt árúk* kimutatott mennyisége alig felel meg a valóságnak, mert vámmentesen szállítván legnagyobb részt, ellenőrzésük is lazább, lajstromozásuk is ennél fogva kevésbé szabatos.

Erre legjellemzőbb példát mutatott ki a német birodalmi statisztikai hivatal, más államok behozatalával való összehasonlításból kiderítvén, mennyire marad a valóságon innen a vámlag kimutatott németországi árú kivitel.

Ezen tapasztalatok vezettek Németországban is ahhoz, hogy az áruforgalom a nagy szállító vállalatok kimutatásai alapján állíttassék össze. Mily eredményekre jutottak ott, ez idő szerint még nincs tudva. Saját tapasztalataink azonban kiderítették, hogy a *kivitel*, melynek minden egyes tétele az országban való feladás alkalmából teljesen ismeretes, sokkal pontosabban kerül kimutatás alá, mint a *behozatali árúk*. Ez utóbbiaknál t. i. a kereskedő, még inkább pedig a szállítást átvevő egyén, gyakran nem is tudja kellő részletességgel mily nemű árúkat tartalmaz a küldemény, s ha ez súlya szerint *eléggé* pontosan is van kimutatva, *ára* vagy *értéke* igen sok esetben csakis hozzávetőleg lesz bevallva.

Legnagyobb nehézséget okoztak és legtöbb utánpótlást igényeltek e tekintetben a IX. csoport: „szövő és kötőanyagok és

fonalak“, továbbá és főleg a X. csoport: „szőtt és kötött árúk, ruházatok és pipereárúk“; némileg a XIV. csoport: „fémek és fém-árúk“ is ide tartoznak.

Hogy itt ne teljesen a nyilatkozatok kiállítóinak kénye-kedvére, és bevallásaikra legyünk utalva, más eljáráshoz kellett folyamodni és az árúk *kereskedelmi értékét* (Handelswerth) kutatni. E tekintetben pedig nagy előnyül szolgáltak az osztrák cs. és kir. statisztikai központi bizottság munkálatai, a hol ugyanis kereskedők-ből és szakférfiakból alakult külön bizottság áll fen, mely évről évre állapítja meg a vámtarifában foglalt egyes árúk kereskedelmi értékét. Fájdalom, hogy e bizottság működése olyképp foly, hogy az 1881-diki áruforgalom egyes tételeinek értékét csak f. év június havában fogja megállapítani. Így saját anyagunk értéki helyesbítésére az 1881-diki adatokhoz kellett visszanyulni. Elkintve azonban, hogy az eltérés egy évről a másra voltaképen csekély, hogy nagyobb mérvű érték emelés vagy csökkenés iránt némi anyag itt is áll rendelkezésre, beható számítgatás és összevetés után a magyar áruforgalom egyes tételeinek oly kereskedelmi értékét iparkodtam megállapítani, mely a valóságot a mennyire lehet megközelíti.

Lehetett volna ugyan hazánkban is szakértőkből álló oly bizottságot állítani össze, mely a jelzett föladatnak megfelelő volna. Tekintve azonban, hogy csak csonka évvel van dolgunk, hogy az áruforgalom összessége (a postaforgalom: hijával) különben sem áll rendelkezésünkre: nem látszott czélszerűnek a kezdet nehézségeit még egy nagy apparatus működésével is tétetni, bár erre jövőben okvetlenül át fog kelleni térni, mint a kormány ezt különben már jelezte is.

Ha az adatokat ekkép közelebbről szemügyre vesszük az előbbi állítás, melynél fogva a kiviteli adatok sokkal megbízhatóbbak a behozatali adatoknál újabb megerősítést nyer.

Mig ugyanis a behozatalban csak két árúcsoport van, melynek kiszámított kereskedelmi értéke csekélyebb a bejelentett értéknél, és pedig a *gyarmatárúknál* 16·5%-kat, *tűzelő és építő anyagoknál* 26·3%-kal, a kivitelnél 4 ily csoport fordul elő, de sokkal csekélyebb, a legnagyobb tételnél is alig 7·5 %-kal. De a mely csoportoknál a kereskedelmi érték a kivitelben is nagyobb a bejelentett értéknél, a különbözett sokkal csekélyebb és csak 13·8%-át ké-

pezi az összes kiviteli árúk értékének, holott a behozatalnál a különbözet 55·2%-ra rúg.

Sőt a kivitel értékkülönbözete még csekélyebbre süllyedne, ha a kimutatás csak olyan árúkra szorítkoznék, melyek belországi termelésből eredvén, tényleges kivitelt képeznek. De nem szabad megütköznünk azon, hogy számos oly árú is fordul elő Magyarország kiviteleként, melyek itt tudvalevőleg épen nem termeltetnek, mint például a gyarmatárúk, de a kereskedelmi forgalomban akár mint visszaküldött, akár az itteni raktárakból tovább szállított árúk szerepelni kénytelenek.

E számításokból azt látjuk, hogy voltaképen csak 7 árúcsoport az, melyben Magyarország exportképes s a melylyel annyira a mennyire a külföldről hozott egyéb árúcikkek értékét fedezheti. Mindmegannyi nyers termények, melyhez még a hulladék járul. Vagyis: dohány és dohánygyártmányok; szervi és mezei termények (köztük buza és liszt); állatok és állati termények; italok és eledelek; tüzelő-, építő- és műanyagok; szövő és kötanyagok és fonalak. Az V. csoportban: „zsiradékok és zsiros olajok“ alig van különbözet a behozatal és kivitel között, valamint a XV. csoport: „kocsik, szánok, hajók“ magában is csekély ért.kü levén, alig mutat ki csekély hivatali többletet.

De még minden nyers anyagban vagy terményben sem vagyunk aktívek (hogy a régi divatu, de ujabban sokat hangoztatott műszóval éljünk), mert a gyarmat árú és déli gyümölcs, mint éghajlati viszonyainknál fogva természetes is 6·5 millió frtba kerül e félévén át, míg a VIII. csoportbeli: gyógyszer, illatszer, festő és cserzőanyagok stb. szintén közel 4 millió többletet képeznek a behozatalban.

Minden többi árúcsoport, a hol ugyanis már feldolgozott termékekkel, vagyis *iparcikk*ekkel van dolgunk, tetemesen magasabb behozatalt tüntet ki.

Nem szabad azonban még számokat említeni, melyek teljesen megbízhatók nem levén, mert csakis kombináczió alapulván: csak a hivatalos statistika hitelét ronthatnák. De különben a csekély anyag, mely idő tekintetében egyelőre még rendelkezésünkre áll s mindössze egy rövid félévre terjed, óvatossá kell hogy tegyen, nehogy a konjunkturális statistika mezejére átcsapjunk.

Eddigelé csak az uttörő munka első sikerét kívántam néhány szóban bemutatni, inkább arra utalva, mit várhatunk idővel a megindított munkától, sem mint már is kombinálni és okoskodni a nyers anyag alapján.

De a tény, hogy az áruforgalmi anyag, főleg ha a póstafor-galom adataival kibővül, hónapról hónapra a nyilvánosság elé kerül s ezentúl évről évre összefoglaló áttekintésekbe fog egybegyűjtetni: mind becsesebbé teszi e munkát és arról biztat, hogy évek multán oly áruforgalmi statistikának leszünk birtokában, mely megbízható alapját fogja képezhetni kereskedelmi és közgazdasági politi-kánknak.

KELETI KÁROLY.